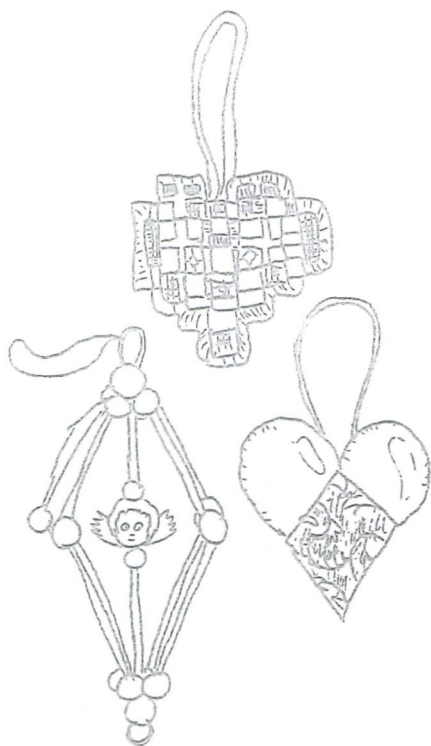

"Juletrepynt"

Svar på NEG's særemne nr. 51, Juletrepynt

Ingeborg Bolstad

Julehilsen 2006

neg

JULETREPYNT

Svar på NEG's spørsmål nr. 51, Juletrepynt, innsendt av
Ingeborg Bolstad

Barndommens jul

Barndommen ble tilbrakt i to småbyer i Nord-Norge. Familien besto av 7 personer, en hund og noen akvariefisker. Jeg var nummer 4 i søskenflokket, den eldste var 10 år eldre enn jeg og dro hjemmefra da hun skulle begynne på real-skolen. Vi bodde i en leilighet i en forretningsgård, med spisestue, bestestue, kjøkken, ett soverom, bad og toalett på et plan, to soverom på loftet.

Mor og far var født i 1910 og 1907. Selv er jeg født i 1948. Foreldrene mine kom fra et embetsmannshjem, ikke velstående, men med ambisjoner og gamle minner, – og et fisker/småbrukerhjem. Far vokste opp på Østlandet som yngst i en barneflokk på 7, fra 9 års alder farløs; mor utenfor Tromsø sammen med to søstere og sine foreldre. Far var prest, mor utdannet sykepleier (diakonisse), men praktiserte ikke i yrket sitt mens jeg var barn.

Adventstid

Første søndag i advent hadde forretningsstanden anstrengt seg for å lage juleutstillinger. Da farten vi byen rundt for å se på nisser som nikket til høyre og venstre, noen hadde små dyr i bur – det var underholdning den ganske dag. Gatene ble pyntet med girlander, og det var satt trær i tønner langsmed. Var det lys i? Kanskje noe. Jeg tror det var vanskelig å få bruke strøm til den slags. Hjemme hang adventskransen klar fra taket. Lys ble tent hver søndag.

En annen form for forberedelse var salg av julehefter. Det var helst tungt det der med salget, men de var litt fine å se i. Jeg kan ikke huske at vi fikk julehefter selv.

Juleforberedelsene for egen del var de første årene å utstyre en potet med 24 fyrstikker og kanskje å lage noen lenker av i glanspapir. Ja, og etter hvert å sørge for at alle mine fikk en presang hver. Det skal jeg komme tilbake til. Vi bakte hvite kakemenn og laget peppermynetegodt som ble farget med konditorfarge.

For mor var det sikkert nokså overveldende. Hun skulle vaske rundt hele leiligheten, og det mener jeg må ha inkludert tak og vegger, matter og gardiner. Kan ikke huske at gardiner ble byttet – hadde hun flere sett? Det tror jeg ikke. Jeg

husker rene matter, det var fint. La hun på noen som var lyse i fargen? Tror det. Så skulle hun sørge for at vi var julefine alle sammen Mener å huske at søstrene mine fikk bluser i taft – eller var det skjørt? Mor sydde selv. Senere har hun fortalt at hun ikke kunne like å sy, men at hun var nødt og tvunget. Flere år nøy vi godt av klær vi fikk fra Amerika, fra mors tanter. En svart fløyelskjole mener jeg kom derfra, med broderier i livet og rundt halsen. Den har også min datter brukt. Mor sydde seleskjørt i rød kordfløyel. Med hvit skjorte inni følte jeg meg fin. Et år hadde jeg en ullkjole som hun broderte store blomster på.

Mor ordnet med mat, med kakebakst og med presanger. Ikke sjelden måtte hun til pers igjen 22. desember etter å ha feiret sin egen bursdag hvor julebaksten fikk bein å gå på. Damebein som tok seg noen timer fri hos henne. Mor fortalte at hun ikke likte å lage mat. Småkaker som ”skulle” være tynne var noe herk. Fattigmann var visst far begeistret for, så det kom på bordet. Det syntes ikke jeg var voksenkaker. Peppernøtter derimot...

Skoleavslutningen innebar medbrakt julebakst – og ”frøkens” bruk av farget kritt når hun tegnet lys på en gren eller noe sånt. Det var flott det der med fargene.

Mener også å huske at alle senger skulle skiftes slik at det var ren seng å legge seg i på julaften.

Juletrepynt

Det var furu som gjaldt. Var det noen som hadde grantre? Tror ikke det. Treet ble pyntet lille julaften. Om vi var med? Kan ikke huske det. Mener at far var primus motor når det gjelder treet, og han var nøye på det. Julekurver hadde vi, men om det var noe oppi dem, det husker jeg ikke. Far hadde laget minst en av de kurvene, i rødt og gull. Den eksisterte etter at jeg ble voksen, men har forsvunnet. Den laget han visst første året han og mor feiret jul sammen som ektefolk.

Kan bare huske noe av pynten: en kule som inneholdt en julekrybbe. Den syntes jeg nok var finest. Dessuten var det ”avskårne” kuler med farget mønster og en trompet som det gikk an å få lyd i. I toppen var det en ”sølvstjerne”. Den har jeg overtatt og bruker hver jul selv om glansen for lengst er så godt som tapt.

Vi barna laget kjeder av glanspapir med melklister, lykter, kanskje en og annen skjev hjertekurv. Dessuten mener jeg at vi hadde norske flagg, ja kanskje til og med noen danske som mor hadde fått av sin danske pennevenninne. Det ble aldri noe fres over pynten jeg laget, jeg var ikke særlig kreativ og nokså klønete. Mener søstrene mine hadde mer å fare med der. Far hadde bestemte meninger

om glitteret. Det skulle henge som enkle tråder nedover treet slik at så mye som mulig av det grønne syntes. Dette prøver jeg også å gjennomføre, og en venninne har adoptert ideen etter å ha sett vårt tre.

Mor broderte et veggteppe på grått stoff som ble tatt fram hver jul, med Maria og Jesusbarnet.

På peisen sto det en "kvernkall" av papir, han fikk fart på seg i varmen. Vi hadde også en julekrybbe i papp som skulle ha belysning bak for riktig å ta seg ut. Etter hvert fikk vi vel en uro i messing med engler som plinget og plinget når luftstrømmen ble kraftig nok.

Julaften

Ritualene var viktige i barndomshjemmet mitt, og vi barna sørget for at de ble gjentatt, helst i samme rekkefølge, hvert eneste år. Grøten skulle spises først, den sto gjerne i "høykasse" i storebrors seng og gjorde seg ferdig. Imens var vi i kirken, regn eller blåst, hålke eller søle, hvor høydepunktet for min del var en mørklagt kirke med bare alterlys og tent juletre, og fellessang av "Deilig er jorden". På vei hjem kunne vi høre messingblåsere fra kirketårnet. Det var også viktig for mor og far å høre sendingen i radio med lyden av kirkeklokkene fra forskjellige steder i Norge.

Julemiddagen besto av ribbe og surkål. Det tror jeg må ha vært etter fars ønske, mor var vokst opp med fisk. Etterpå ble juleevangeliet lest i fars gamle bibel, med to vers før og to vers etter med "Her kommer dine arme små". De versene var lange. Så ble det juletrevandring. Det skulle være høytidelige julesanger, kanskje "Du grønne glitrende", men ikke "Reven rasker over isen". De kvikke sangene måtte vente til juletrerefestene. Mor ville ellers gjerne korte ned på juletregangen – jeg mener hun var spent på gavene hun også. Eller bare kjempesliten.

Far delte ut gavene. Alle ventet på hverandres opppakning. Det tok tid. Julepapiret ble samlet fint sammen etterpå – kunne noe brukes neste år? Det er en skikk jeg har tatt med videre, men iveren har avtatt noe de siste årene.

Oppvasken? Det var visst sånn at vi barn skulle gjøre det. Min storebror sto der med jobben – og jeg mener å huske at det egentlig var min tur. Det har jeg dårlig samvittighet for fremdeles – 50 år etterpå. Det var jo en enorm oppvask etter så mange! Men var det virkelig slik at det var barna som fikk oppvasken på julaften? Jeg ønsker her og nå at dette er en erindringsforskyvning. Eller at det var en engangsforeteelse.

Julefeiringen var ikke slutt med gavene. Julekakene! Rundt kaffebordet samlet vi oss mens far leste juleposten. Den ble ikke åpnet før julaften. Tantene sendte kort til hver især, med et stykke tekst som skulle passe til kortets forside. Noen av disse kortene har jeg tatt vare på. Mens juleposten fikk gjennomgå ble det servert kaffe og kaker. Det hendte det lå en hilsen fra morfar også – en tier til hver av oss. Barnebarna som bodde i samme kommune som han fikk ikke julegave, er jeg blitt fortalt.

Det kom epler fra fars barndomshjem. Det luktet nydelig av dem på loftet, og det var ikke meningen at vi skulle høste fra kassene for tida var inne. Det hendte det sto nøtter der også, fra en onkel i utlandet, men nepe hvert år. Det ble avslutningen på julaftensgildet: nøtter, rosiner, frukt. At vi hadde plass i magen! Alkohol hadde vi aldri mens jeg var barn.

Gavene

Mor strikket og sydde, hadde liten tid til å pakke inn, og kunne velge avispapir. Jeg tror ikke vi syntes det var leit, bare litt – vel – det var mor. Far pakket inn sjokolade, det var gave fra husets hund. Senere valgte han ut en eller annen tidligere beboer i huset som vi bodde i, som giver. Det hendte det lå en konvolutt under treet fra far med en lapp: Mot framvisning av denne lapp utbetales... Han hadde vel ikke penger der og da. Et år fikk broren min og jeg hvert vårt skipar, det må ha vært et drabelig løft for mor og far rent økonomisk. Et år fikk vi soveposer.

Jeg sparte og sparte, var trillepike – og fikk en tier til å rekke til hele familien. Dyrest var et *Det Beste* til min bror. Jeg måtte låne 25 øre for å greie det. Far kunne få Almanakk, en søster skrivepapir, en annen hårspenne. Mor fikk en blå kopp med hvite prikker som jeg hadde beundret i Samvirkelagets vindu i lengre tid. Ser jeg en sånn i dag vil jeg kjøpe den på flekken. Min lillebror hadde funnet et ørlite badekar med ei enda mindre dokke i til meg. Han orket ikke holde det hemmelig lenge nok. Jeg tror forresten ikke vi gikk på tokt for å sjekke gavehauget på forhånd. Har jeg foretrent det?

Vi fikk ikke besøke venner 1. juledag. Da skulle man holde seg hjemme etter kirketid. En kunne sprekke av lyst til å vise fram gaver – og beundre andres. Vi ble med mor og far om de var bedt bort – fra 2. juledag av. Det sto gjerne store fruktfat framme med blant annet druer – det var stas. Med egen saks – druesaks! Juletreffester var det også.

Søsknene fortsatte skolegangen andre steder og kom hjem til jul. Det var kjekt, de brakte med seg nye dufter og klær og kanskje også forandring på dialekten. Å sitte sånn på siden og lytte til fortellingene mellom ”de store” var noe av moroa.

Det hendte at de holdt seg borte i jula – på utenlandstur. Da kom det gjerne en rikstelefon på julaften, og det var stor stas å samle seg rundt det ene – etter hvert to apparater slik at man fikk utvekslet stemmer i det minste. Den som var borte fikk en stol med ved treet. Den tomme stolen ble gjerne fylt med julepapir.

Det hendte at vi hadde gjester på julaften. Det var ikke helt populært, vi måtte overtales. Far kunne også være borte på forskjellige arrangementer. Da ventet vi til han kom hjem, og det mener jeg det var vi barna som insisterte på. Han ba somme tider om å få slippe å lese juleevangeliet nok en gang, ville heller lese varianten Ordet var Gud...

Jul uten mor og far

Jeg pyntet mitt første egne tre under opphold i Afrika. Fant en busk i hekken, kanskje var den 50 cm høy. Den ble satt i en leirkrukke, og så ble den pyntet med noen hjertekurver – var de laget av hvitt skrivepapir tro? Vi fikk besøk av noen irske nonner som gjerne ville se the decorations hos skandinavene – de syntes ikke det var noe særlig festlig. Ikke blankt nok? Senere pyntet jeg et større tre sammen med venner – også det fra en hekk. Tror vi hadde fått tak i litt glitter. Glitter så man ellers ofte som pynt framme i bussene – lange girlandere – hele året.

Som nygift skaffet vi oss tre, til taket. Det var et grantre, det er det som gjelder her på Østlandet. Vi hadde ikke stort med pynt, men min far laget flere flettekurver, etter ønske fra meg. Han strevde med dem – syntes selv at han ikke fikk fingrene med seg, så de ble litt større enn den i rødt og gull han laget over 50 år tidligere. Vi lette etter ”bra” pynt som skulle følge oss i årene framover. Det var ikke lett, ofte syntes vi det var for prangende. Ikke ville vi at treet skulle domineres av nisser...

Fant noen små glassklokker i klart glass. De klinger, og når treet skal høstes og vi ikke vet om vi har fått med alt – så er det bare å riste litt for å lokalisere dem. Glassklokkene samlet vi på noen år – til de forsvant fra butikkene.

Senere har vi bedt om julepynt fra familiemedlemmer, noe vi kunne henge på treet for å huske dem. En amerikansk niese sendte en sol i gull. Den henges opp hvert år. Jeg funderer på hvorfor hun har sendt en sol. Feirer hun solfest sånn ved juletider? Fra en midlertidig kjæreste til et familiemedlem fikk jeg tyske ”nisser” i fløyel og gull. De var tunge på treet og kjentes malplassert, og har endt på loppemarked.

Vi har en blå engel i plast, en gave til min mann fra hans søster som døde bare 43 år gammel. Vi henger den høyt oppe, i nærheten av stjerna. Mannen min har

dessuten en rosa ullgarnsnisse. Den er fra hans barndom, og den skal være med. Han har vokst opp med blinkende lamper på treet. Han ønsker ikke å følge opp den tradisjonen hos oss. Det er jeg glad for.

De senere årene har vi også fått julepynt etter familiemedlemmer som har falt fra: små fargerike fugler med hale, en kaffekanne, nisse, kuler, blanke ”valnøtter”. Noe av det har kommet i nyproduksjon nå, ser vi. Vi har fått noen papirkurver også, noe mer avanserte enn dem jeg har fra min far. De siste årene har vi hatt en halmbukk stående under treet. Den er fra min manns hjem.

Vi velger gran hvert år – men har gått over til edelgran fra en lokal produsent. Det er nesten ille å hive treet ut igjen, grønt og friskt og ”levende” som det er. Vi ber nesten om unnskyldning...

Noen år hadde vi to trær. Det skyldtes to barn som flyttet sammen med oss etter at de hadde mistet begge sine foreldre (familie). Vi ville at de skulle ha et tre med julepynten fra barndomshjemmet. Egentlig hadde de vel for det meste feiret hos sine morforeldre, men det fantes julepynt i barndomshjemmet som de så brukte til å pynte eget tre hos oss. Sist år hadde vår sønn, 17 år gammel, skaffet tre gjennom sin venninne – det pyntet han på rommet sitt. Da barna våre var små fikk de et år hvert sitt lille tre fra blomsterbutikken.

Det er lite på treet som er hjemmelaget. Barna våre laget ikke særlig pynt i barnehage og skole. Vi fikk små nisser etc. Noe settes fram hver jul. Jeg kjøper kanskje noen ekstra kuler hvis jeg ser noen jeg liker, og de to siste årene har vi hatt små dompaper som festes på treet med sine lange ”klør” i metall. Dem liker jeg godt og har delt med noen andre.

Treet pyntes lille julaften – slik var det i mitt barndomshjem. Før det pyntes det ikke hjemme hos oss, verken med spesielle julegardiner eller annet. Vi noterer oss at når vi fremdeles synes at treet vårt er nypyntet så kastes naboens trær ut så barnålene fyker. Det vil ikke vi – og tviholder på det til ”tjuendedag jul”. Da begynner det å bli pinlig – vi er sist... og gjør noe med det.

Mannen min gleder seg over at juletrelysene holder til i en eske fra 50-tallet.

Hvor feirer vi så jul, vi 48-ere? Noen år har vi vært hos min manns familie, men vi har også feiret hver for oss på grunn av sykdom og omsorgsoppgaver. Da vi fikk små barn valgte vi å være hjemme i hvert fall hvert annet år. Neste generasjon har ønsket oss som del av sin nyetablerte julefeiring et par år – men så ble det viktig for oss å være hjemme hos oss selv. Men da kom de unge etter, i nytt-årshelga, og ville dele pakker som en slags ekstra julaften. Framtida ligger åpen!

Den andre pynten

Dere har ikke bedt om beskrivelse ut over juletrepynt, men siden jeg er i gang kan dere sikkert arkivere det følgende i en annen skuff – om noen skulle få nytte av det...

Vi har en adventskrans i naturmateriale – bast – pyntet med nøtter o.a. Dessuten har jeg en engel i tre. Den engelen har jeg kjøpt sammen med en venninne – hun ville spleise. Kunne vi ikke kjøpt en hver? Det husker jeg ikke. Vi har kalt engelen Luriel – jeg arvet pengene til den fra tante Laura. Vi overleverer den lille julaften eller der omkring og beholder den i jula og neste advent. Dette har vi holdt på med noen år og fortsetter gjerne. Folk rundt oss uttrykker bekymring for hvem som skal arve den til slutt. Det tenker vi ikke på. Foreløpig hviler den i en passende kartong – dessverre merket Nordfjord Kjøtt. Jeg har for så vidt et godt forhold til Nordfjord ettersom jeg har røtter på de traktene, men altså... Vår felles engel burde få et mer verdig tilholdssted i de 11 månedene den ligger nedpakket, enten hos den ene eller den andre. Hver jul snakker vi om det fine skrinet den skulle hatt, min mann og jeg. Det blir med snakket.

Lille julaften skal alt skje, og da er det ikke tid til ritualer. Da skal vinduene pyntes med røde trehjerter, innkjøpt på husfliden i Bergen i min studietid på slutten av 60-tallet. Så får et annet vindu glasshjerter fra Hadeland glassverk. De henger i hvite silkebånd, (tre)hertene i røde. Min søster har gitt meg en porselensklokke, den får sin plass osv. Etter hvert har jeg fått en viss orden på det og vet omtrent hva som passer til å henge hvor. Det har blitt mange engler etter hvert. De står oppmarsjert her og der. Jeg ville få problemer med å forklare meg for en sosialantropolog fra fjerne strøk om hvorfor akkurat der og akkurat de og akkurat nå. En blå glassengel har jeg fått av min søster. Den skal passe på meg, så den henger på plassen sin hele året.

Nisser har jeg lite av, synes jeg, men jeg har lett etter en i flere år – som jeg skal ha i trappa. Nå har jeg endelig en kinesiskprodusert en (!) – en av de bedre jeg har forsøkt – men den er mest rosa på farge. I juleskapet ligger ferdige klær som min mann har skaffet via en kollega. Han planlegger å lage en nisse til meg med tid og stunder, den skal ha de små strikkeplaggene. På dørene i huset henger en liten juleting som dekorasjon, ikke større enn at den lar seg feste med en knappel.

Barna har sine egne juleting fra de var små. De fikk hver sin lille nisse til å henge på døra til rommet, små lykter i messing og en liten keramikkfigur til å ha lys i. Nå har barnebarnet fått en liten messingstake. Etter en dag var den blitt tradisjon for henne – den forlangte hun ved bordet neste dag. (Hun var 22 måneder.)

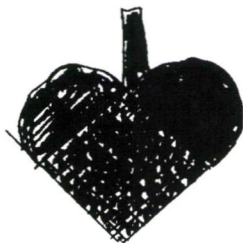
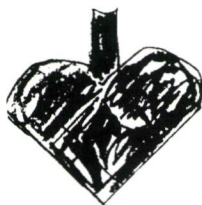
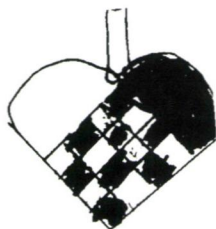
Julekrybber har vi hatt noen av. Jeg stablet møysommelig opp en krybbe i bananfiber da jeg bodde i Afrika. Alle figurene er mørke i huden. De tålte verken golvtramp eller vindpust, stadig var det en figur som måtte lirkes og støttes på føtter igjen. Så nå har den fått hvile noen år. Min mann kjøpte en krybbe i gips i Sør Amerika. Da han skulle vise den fram var noen av figurene blitt til støv i kofferten. Vi har deler av den framme, sammen med en krybbe i gilde farger som min mann skaffet i Paris for noen år siden. Hvis jeg skulle velge en selv ville det bli en av det mer naivistiske og enkle slaget.

Jul – det er jo enda mer! Musikk! Julebøker som ligger framme, for barn som ikke lenger er små, juleduker brodert av mor og andre, asalea som mister bladene straks den kommer i hus, hvite tulipaner – eller skal det være røde i år? Sølvpuss og kobberpuss og min manns veggteppe i strie som må opp hvert år. På dørene ut henger kranser av ymse slag. Vi unngår de største og mest spektakulære – det skal være halm eller kvister. Lager ikke krans selv.

Og rytmen er den samme som i mit barndomshjem. Jeg vil gjerne i kirken julaften og/eller 1. juledag. Jeg ønsker meg et litt høytidelig preg også hjemme, så for meg er julenisse noe jeg er med på fordi andre medlemmer av familien synes det er stas. Vi bruker julegrøt, ribbe og surkål, det leses juleevangelium og vi deler pakker mens vi overvåker hverandres oppakking og følelsesutbrudd. Kaker er det blitt atskillig mindre av de senere årene. Jeg moret meg med å lage litt gammeldags bakst en stund, som bordstabelbakkels, og kunne bruke julekaker som en del av julegaven til min svenske svigermor. Frukttfat og nøtter, julegodt? Lite. Tente lys er det derimot over hele huset, og mannen min fortsetter gjerne til langt utpå senvinteren.

Mannen min feiret jul sammen med foreldrene sine til han giftet seg. Der var det en annen meny, en annen rytme. Når vi hos oss fant fram vår fineste stas, i voksen alder til og med bunad eller lang kjole, så foretrakk hans familie å ha på de klærne de likte seg i – hverdagstøyet. Det ble dekket til julebord med sild utpå formiddagen julaften. Middagen var gjerne lutefisk. Desserten kan min mann fortsatt savne: "Ris a la Malta" kaller han den. Mor hans serverte den i et pressglassfat på stett, med rikelig fløte. Det skal være rød saus på den. En av våre unge har kjempet med denne desserten alle år han feiret hos sin bestemor – så han er glad for å slippe. Til desserten – grøten – skulle man servere et rim: rimma grøten. Det var nifse greier for en innvandrer i familien. Jeg klorte sammen et rim som jeg skrev inni håndflaten, for å ha det klart til det ble min tur. I presangveien var det helst hjemmelagete ting, i en meget kreativ familie. Av min svigerinne fikk jeg en liten pappeske med ytterst fint flettverk i papir som hun selv hadde laget. Inni lå en brødoppskrift. Svigerfar laget gryteunderlag med mønster/utskjæringer, brødskål o.a. Av svigermor fikk jeg et åkle som hun hadde kjøpt hos en lokal veverske. Senere ble det også vevde arbeider fra hennes

hånd. Svigermor syntes nok presangene ble for overdådige hos oss, og hun likte dårlig at barna bare lot til å haste til neste pakke uten å vise særlig begeistring eller takknemlighet. Så hun foretrakk å feire med sin søster de siste årene.

Etterord fra NEG

Med jevne mellomrom har NEG sendt ut spørrelister med julen som tema. I årene omkring 1950 spurte vi om julenissen og om juletre og julehalm. Vi oppfordret folk til å beskrive juledagenes sammenkomster, julemat, advent og kirkelige skikker. Mesteparten av det materialet som kom inn til NEG på den tiden handler om ”jul på landet”. Det var ”Vår gamle bondekultur” som var i Folkemuseets fokus i årene rundt 1950. Omkring 50 år senere har NEG igjen stilt spørsmål om julefeiring og tradisjoner. Vi har fått inn spennende materiale om julebord, juleforberedelser, selskapelighet og julepynt. Vi har vært opptatt av å få kunnskaper om hver enkelt medarbeiders sted og miljø, og om dagen i dag, samtidig med at vi har oppfordret folk til å huske tilbake, minnes og fortelle om sin barndom. ”Julen i NEG” består dermed av et bredt og perspektivrikt materiale når det gjelder skikker og ritualer, tid og sted, by og land.

I de eldste skildringene av julens skikker møter vi stort sett nøkterne, saklige opplysninger om hva som var det vanlige. Nokså typisk er følgende skildring fra 1950. Den er ført i pennen av en mann som var født i 1875:

”Et vanlig juletre må være noget over en manns høide og det er vel det almindelige. Men mindre treer forekommer også ofte helt ned til ca 50 cm høide og det settes da på et bord. Sådanne små tre brukes gjerne av eldre folk når det ikke er barn, og for å holde tradisjonen vedlike, så pyntes op et lite juletre med den pynt som bruktes i den tid barnene var med i julen. Juletreet pyntes fortrinsvis av husfaren og hvor det er mindre barn så gjøres det oftest så, at når kvelden kommer og husfaren har pyntet treet i enrum, så tenner han lysene og barnene og den øvrige familie kommer inn i stuen til det pyntede og oplyste juletre.”

Den største forskjellen mellom det gamle og det nye materialet i NEG er at følelsene har gjort sitt inntog i den kulturhistoriske dokumentasjonen. I de senere spørrelistene blir medarbeiderne oppfordret til å gi fremstillingen et selvbioграфisk perspektiv. I fortellinger om hver enkelts egne opplevelser og erfaringer har følelsene også en viktig plass. Slik skriver en mormor fra Oslo i 2005:

”Når treet står pyntet og de elektriske lysene er tent, beundres verket, kontakten taes ut, og stuen ferdig pyntet med nisser og pynt i hver krok ligger i mørket til etter middag julaften. I spisestuen er bare stearinlys under middagen og barnebarna har store øyne når morfar og mormor har tent alle lys i stuen og sier vær så god. Da tar stemningen nesten overhånd for mormor, vi tar hverandre i hendene og tradisjonen tro begynner vi med ”Du grønne, glitrende tre.”

Vi får fra tid til annen spørsmål om hvorvidt slike personlige følelesskildringer kan bidra til generell kunnskap om vår nære historie. Er ”følelser” kultur? Hva med stemning, nostalgi og vemod, hva med julestress, ensomhet? Til det er å svare at spørrelistematerialets individorientering ikke er en kilde med fokus på enkeltpersoner, men derimot en kilde som viser enkeltpersoners fokus på tiden og verden omkring. Noe så personlig som enkeltmenneskers fortellinger om følelser, drømmer, angst og håp, blir i et slikt perspektiv et fellesanliggende. NEG's mange individuelle julefortellinger er uttrykk for et mangefasettert kulturelt fellesskap, som hver enkelt av oss er en del av.

Svarene på fjorårets spørreliste om juletrepynt gav oss mange glimt inn i ”et hav av gode minner, et hav av kjærlighet og julegleder”, slik en medarbeider har formulert det. Men vi fikk også gløtt inn i ensomhet, vemod og savn. Og slik vil det alltid være når den enkeltes virkelighet ikke kan unngå å bli målt mot julens forventninger om lys og lykke. Vi i NEG er utrolig takknemlige for at dere deler også slike fortellinger med oss.

I våre julehilsener har vi ofte gitt smakebiter fra spørrelistesvar som er kommet inn i årets løp. I år ville vi for en gangs skyld presentere et *helt* svar, – på sær-emne nr. 51: Juletrepynt. Grunnen til det er at vi ønsker å vise at det oftest er gjennom *hele fortellinger* at detaljene, faktaopplysningene i svarene, kommer til sin rett. Det er viktig og spennende å kjenne til hva man pyntet treet med fra 1950, -60, eller -70årene og frem til i dag: kuler, flagg, glitter, stjerner og spir. Arvet, fått, kjøpt og laget. For Norsk Folkemuseum, som hver jul pynter juletrær fra mange ulike miljøer og perioder her på museumsområdet, er slike opplysninger uvurderlige. Men i det øyeblikk slike gjenstander presenteres i en sammenheng, gir blikket på tingene også et bredere blikk inn i menneskers liv. Gjenstandene i seg selv kan være dyrebare, vakre eller sjeldne; de kan være ”stygge”, masseproduserte, eller ødelagte, og for utenforstående kanskje fortone seg som skrot. Men for den enkelte kan de være ”minneting” – bærere av viktige budskap, katalysatorer for tanker og følelser. Slik sett blir våre medarbeideres fortellinger om rekken av juler også fortellinger om livserfaringer, – i vårt land, i vår tid, og i vår nære fortid.

En annen ting som også er forskjellig fra det som er vanlig er at vi har valgt å publisere spørrelistesvaret med forfatterens fulle navn. Som våre medarbeidere vet, er alle svar som kommer inn anonyme i arkivet. Slik pålegger lovverket oss å lagre og presentere materialet som samles inn. Men i det øyeblikk vi publiserer et *helt svar* – en flere sider lang og detaljert fortelling – mener vi det er riktig at den personen æres som æres bør. Ingeborg Bolstad har skrevet dette, og det er selvsagt etter avtale med henne at vi presenterer henne med fullt navn. Det er *hennes* opplevelser, tanker og tekst vi presenterer, ikke en fortelling fra en ”kvinne, født 1948”, eller ”NEG nr. 37594”.

Liksom Ingeborg har mange av dere som skriver for oss en helt personlig skrivestil, som gjør at vi kjenner nettopp *dere* igjen i tekstene vi får tilsendt. Ikke bare får vi fakta – dere beskriver følelser, lukt og smak. Ofte presenterer dere ikke bare egne opplevelser og erfaringer. Også barn, foreldre og venner møter oss i svarene. Vi ser hvordan dere fra tid til annen nærmest ”går på jakt” i egne minner, og kommer med kommentarer til egen hukommelse. Slike ”forhandlinger”, som finner sted i møtepunktet mellom våre spørrelistesvar, den enkeltes hukommelse og selve teksten, er verdifulle, spennende og lærerike. Det er ikke for ingenting vi har kalt både intervjuer og spørrelistesvar for *kunnskapssamtaler*, og satt det som tittel på boken vår som kom i høst.

Ingeborg har skrevet om mye mer enn vi spurte om. Det opplever vi ofte når svarene kommer inn. Våre medarbeidere vet at spørsmålene vi stiller er veiledende for det vi vil vite noe om. Vi ønsker oss alltid fortellinger der assosiasjonene har fått lov å spille med. Med Ingeborgs fortelling, og med den varme julestemningen den gir oss her i NEG, ønsker vi dere alle en gledelig jul og et godt nytt år!

Omslag og layout: Eli Irene Johnsen Chang, NEG
Illustrasjoner: Fra svar på særemne nr. 51, Juletrepynt
Trykt ved Aktiv Trykk AS
ISBN 82-91161-32-1
ISSN 1500-0966

God julhelg – godt nytt år

Ann-Helene B. Sigelbock

Olav Hoesteg

Eli Irene J. Chang

Norsk etnologisk gransking
Oslo 2006

ISBN 82-91161-32-1
ISSN 1500-0966